

ПІВНІЧНИЙ ФОРПОСТ

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАПРЯМОК, 2022

МИХАЙЛО ЖИРОХОВ

Михайло Жирохов

Північний форпост

Чернігівський напрямок, 2022

Чернігів

Княжий Вал

2022

Вступ

Широкомасштабне вторгнення Росії в Україну, яке почалося 24 лютого 2022 року, варто розглядати тільки як продовження війни, яка почалася ще в лютому 2014 року з окупації Криму.

Проте станом на травень 2022 року «Велика» війна чітко розділилася на два етапи:

*** 24 лютого – 1 квітня 2022 року.** Вторгнення російської армії за всіма напрямками, включаючи Донбас та окупований Крим, окупація частини території, спроба захоплення Києва. І нарешті – вихід із території Київської, Чернігівської та Сумської областей.

*** з 1 квітня і донині.**

Отже, умовно перший етап має особливості ведення бойових дій як із боку РФ, і України. Причому військова поразка російської армії при спробі взяти столицю України чимало пов'язана з досить успішними діями українського командування на сумському та чернігівському напрямках.

Хоча війна ще далека від завершення, однак очевидно, що вже зараз потрібно почати збирати матеріали і намагатися по максимуму зберегти інформацію про ці події. Хоча дана робота без залучення документів буде виключно компіляцією публікацій ЗМІ різного рівня – перш за все місцевих з намаганнями розібратися у хитросплетінні військових планів та реальності. Однак думаю, що навіть така робота буде цікавою та важливою для розуміння того, що відбувалось на сіверському напрямку с кінця лютого по початок квітня 2022 року.

Загальна ситуація навколо Чернігова станом на початок березня 2022 року

Сили та плани протиборчих сторін

На території Чернігівської області, яка має досить велику площу, проте малонаселена, до лютого 2022 року базувалося не так вже й багато підрозділів Збройних Сил України. Фактично всі сили та засоби були зосереджені у трьох населених пунктах – Чернігів, Гончарівське та Десна. Крім того, в регіоні знаходилася частина Національної Гвардії та досить значне угруповання Держприкордонслужби.

Підрозділ	Приналежність	Пункт постійної дислокації
Управління	ОК «Північ» Сухопутних Сил ЗСУ	Чернігів
1 окрема Сіверська танкова бригада	ОК «Північ» Сухопутних Сил ЗСУ	Гончарівське
12 окремий танковий батальйон	ОК «Північ» Сухопутних Сил ЗСУ	Гончарівське
Регіональний центр радіоелектронної розвідки «Північ»	ОК «Північ» Сухопутних Сил ЗСУ	Чернігів
5 окремий полк зв'язку	ОК «Північ» Сухопутних Сил ЗСУ	Чернігів
121 маневрений центр РЕР	ОК «Північ» Сухопутних Сил ЗСУ	Чернігів
134 окремий батальйон охорони і обслуговування	ОК «Північ» Сухопутних Сил ЗСУ	Чернігів
169 навчальний центр «Десна»	Сухопутні війська ЗСУ	смт Десна

Північний форпост. Чернігівський напрямок, 2022

Регіональне управління «Північ»	Сили Територіальної оборони ЗСУ	Чернігів
448 інформаційно-телекомунікаційний вузол	Сили Територіальної оборони ЗСУ	Чернігів
376 окрема рота охорони та обслуговування	Сили Територіальної оборони ЗСУ	Чернігів
119 окрема бригада територіальної оборони	Сили Територіальної оборони ЗСУ	Чернігів
Чернігівський зональний відділ	Військова служба правопорядку	Чернігів, смт Десна
27 Печерська бригада (конвойна)	Національна Гвардія України	Київ, Чернігів
8 навчальний Чернігівський центр	Держспецтрансслужба України	Чернігів
105 прикордонний загін імені князя Володимира Великого	Державна прикордонна служба України	Чернігів

З російської сторони так докладно розписати не вийде, тому що заходили окупанти як мінімум з трьох напрямків, причому не тільки з території Російської федерації, а й Білорусі та всі викладки за кількістю та якістю частин російської армії носять далеко не повний характер і складені на основі трофейних документів.

2 гвардійська Таманська мотострілецька дивізія	1 гвардійський танковий полк	смт Калінінець, Московська область
--	------------------------------	------------------------------------

М. Жирохов

90 гвардійська танкова дивізія	228 мотострілецький полк	м. Єкатеринбург
	400 самохідний артилерійський полк	м. Чебаркуль, Челябінська область
	80 танковий полк	
	239 танковий полк	
35 окрема мотострілецька бригада		м. Алейськ, Алтайський край
55 окрема мотострілецька бригада		м. Кизил, Республіка Тува
40 Червонопрапорний інженерно-саперний полк		м. Ішим, Тюменська область
74 окрема мотострілецька бригада		м. Юрга, Кемеровська області
385 гвардійська артилерійська бригада		с. Тоцьке, Оренбурзька область

Щодо планів майбутніх бойових дій на сіверському напрямку, то тут можна говорити лише про припущення, оскільки ясна річ, що офіційно ні український ні російський Генштаб про це не писав. Тому вся інформація щодо українських планів могла бути почерпнута лише з відкритих джерел, а щодо російських – вже за фактом.

Перш за все варто сказати, що обидві сторони не розглядали чернігівський та сумський напрями як окрему операційну зону, лише як плацдарм – для росіян для наступу на Київ, для ЗСУ – відповідно, як таке собі передпілля знов-таки для оборони Києва. Виходячи з цього, і будувалися плани.

Українські плани оборони, очевидно, змінювалися, починаючи з 2014 року. За даними автора буквально до 2019 року реально розглядався план оборони Києва, в рамках реалізації якого 1-а окрема танкова бригада (а очевидно, що саме вона майже єдиною бойовою на чернігівському напрямку) «відтягувалася» з пункту постійної дислокації у Гончарівському на рубіж Бровари. При цьому за

Чернігів не планувалося «триматися», обмежившись підривом мостів через численні річки, що за задумом нашого Генштабу мало суттєво сповільнити темп наступу. Однак, як показали події березня 2022 року, в якийсь момент план був кардинально переглянутий і картина боїв була геть інша.

T-64BM «Булат» на озброєнні 1-ї танкової бригади, 2020 рік

Російський задум операції з взяття Києва був дуже простим і загалом повторював дії СРСР в Чехословаччині у 1968 році та Афганістані в 1989 році – взяття під контроль вертолітним десантом кількох аеропортів під Києвом, посилення угруповання технікою особовим складом посадковим способом військово-транспортними літаками, а потім повна блокада мотопіхотою та танками, які мали піти через Чернігівську та Сумську області.

При цьому, згідно з даними російської розвідки, населення прикордонних областей було налаштоване про-російськи, а отже військові і спланували швидкий рейд, який не враховував навіть гіпотетичну можливість штурму населених пунктів (максимум якщо судити з трофейних документів планувалися їх блокувати) і опір української армії (тут можна припустити, що якісь деталі українського плану оборони росіяни знали).

Перші дні

Вранці о 05:00 24 лютого Путін оголосив війну Україні, яку він сором'язливо назвав «спеціальною військовою операцією». Росія розпочала війну масованою атакою ракетною атакою, в якій були задіяні тактичні балістичні ракети 9К720 «Іскандер», а також крилаті ракети повітряного базування. Були обстріляні важливі об'єкти військової інфраструктури України: штаби, бази, склади боєприпасів, заводи, авіабази та аеродроми. Щодо Чернігівщини, то тут під обстріл теж попали всі можливі місця базування авіації та дислокації військових, у тому числі аеродром Державної служби з надзвичайних ситуацій у Ніжині, де загинули троє людей. – один поліцейський та два рятувальника.

Щодо чернігівського напрямку, то тут перший удар прийняли на себе прикордонники. Зранку по трьом прикордонним пунктам пропуску - «Сеньківка», «Нові Яриловичі» та «Грем'яч» - був нанесений удар з РСЗВ «Град» - причому як з російської так і з білоруської території.

Одночасно почалось наземне вторгнення - вже близько 07:00 через Сеньківку (доречі саме тут – на перетині кордонів трьох держав – розташований широко відомий в радянські часи «Монумент дружби народів») на територію України з Білорусі стали заходити танки. Характерно, що росіяни пішли відразу трьома напрямками - ріпкинським, седнівським та сосницьким, минаючи маленькі населені пункти, не зриваючи українські прапори та не займаючи будівель адміністрацій.

Однак українські військові були готові до такого розвитку подій. На тлі стягування російських військ на кордоні, які відбувалось з осені 2021 року, в рамках командно-штабних навчання «Заметіль-2022» з початку лютого почалось розгортання в бойові порядки на прикордонних територіях армійських підрозділів. Таким чином були перебазовані підрозділи 1-ї танкової та 58-ї мотопіхотної бригади.

Ось як цей процес описував у своєму інтерв'ю агентству Армія Інформ 28 квітня 2022 року командир останньої полковник Дмитро Каченко:

«Попри дані розвідки, все ж таки мало хто вірив, що рашисти полізуть на Київ, на Чернігів... ми чекали загострень у Донецькій області, а тут розраховували більше на стримувальний фактор. Те, що росіяни тримали певну кількість військ на кордоні, ми знали, але було відчуття гри м'язами — дивіться, що ми маємо.

Але почалося вторгнення, і не лише нашу бригаду, а й частину бригад ЗСУ удари застали на марші. Довелося займати велику лінію оборони — до 270 км».

Навчання «Заметіль-2022». До війни буквально пару днів

Про це ж свідчить і голова Корюківської районної військової адміністрації Іван Ващенко в інтерв'ю Суспільне - Чернігів:

«Так сталося, що я пов'язаний з розвідувальними органами, тому в мене залишилося багато знайомих, які продовжують нести службу. За тиждень «до» [24 лютого – Прим. М.Ж.], я знав, що перша танкова бригада вийшла з пункту постійної дислокації. Думаю, багато хто про це знав. І також 58 бригада вийшла. І розосередились по всій території Чернігівської області, в тому числі по Корюківському району».

Одночасно до лав Збройних Сил почали призивати чоловіків, які підписали контракт на проходження служби в рядах оперативного резерву першої черги. Так, згідно офіційних даних на Чернігівщині до лав Збройних Сил планували призвати 3,5 тисячі резервістів.

Активізувалось також формування підрозділів територіальної оборони – в Чернігівській області дислокована 119-а бригада, до складу якої входить шість батальйонів: по одному в кожному з п'яти районів області та місцевий чернігівський, який захищатиме обласний центр. Як стверджував у січні 2022 року командир бригади підполковник Олексій Висоцький, постійний склад бригади налічує понад 400 військовослужбовців, який у воєнний час він збільшується до 4 тисяч. Крім того, в Чернігові також знаходиться Регіональне управління «Північ», в зону відповідальності якого входить Житомирська, Київська, Полтавська, Сумська, Черкаська, Чернігівська області та м. Київ.

В цілому такі дії командування ЗСУ як показали подальші події було правильним і призвело до того, що ракетні удари по місцях базування військових частин в перші дні вторгнення не призвели ні до втрат техніки, ні особового складу. Мало того, вдалось врятувати боєприпаси та паливо-мастильні матеріали – настільки, що весь період облоги Чернігова досить активно працювали батареї РСЗВ БМ-21 «Град» та САУ, а танки та військова техніка не мала проблем з пересуванням.

Тем не менш, наступ росіян був дуже стрімким і вже на перший день війни вони вийшли практично впритул до Чернігова. Окремо слід відзначити, що паралельно росіяни з Курської області почали йти в напрямку с. Нова Басань, з тим щоб перехопити контроль на двома важливими трасами – від Києва в напрямку Чернігова і Сум. Уже 27 лютого росіяни взяли під контроль цей населений пункт. Ось що згадує про це мешканець села:

«Перші дні в селі було тихо, але ходили чутки про якусь таємничу танкову колону, яка блукала десь із боку Ніжина. Вона то з'являлася, то зникала. Спочатку всі напружилися, пізніше почали навіть жартувати з цього приводу. Жарти жартами, але це

виявилось правдою. У групі села в соцмережах з'явився пост: «Щоб ворог не пройшов, треба підірвати міст!» Щоб було зрозуміло – це маленький місточок між двома селами. Підірвати його – все одно, що я дістав би каналізаційний люк і подумав, що тут танк не проїде. Ми посміялися з того, кому на думку взагалі могла прийти така маячня. Міст підірвали 27 лютого. Водночас відімкнули село від світла та газу. А хвилин через 40 зайшла величезна танкова колона. Як говорили, приблизно 800 одиниць техніки. Насамперед вони розпочали хаотичний обстріл села.

Усі кинулися до сховищ. Пізніше новини донесли, що вони розстріляли шістьох чоловіків. Їхні трупи так і лежали у полі весь тиждень, поки їх дозволили поховати. Як я розумію, танки рухалися до Броварів і вирішили зайняти наше село. У цей момент влада села зникла і почалася анархія, де головний аргумент – автомат».

Вже в перший день війни російські військові намагались сходу взяти місто Чернігів, однак в села Великі Осняки, що в районі Ріпок наштовхнулись в районі на спротив піхотинців 1-ї танкової бригади.

Результати бою під Великими Осняками. Стоп-кадр відео

У викладенні головного сержанта механізованого взводу штаб-сержанта Андрія це було так:

«Для нашої роти були визначені рубежі, за наказом командира бригади висунулися туди. Противник вів оманливі дії. Зліва, справа почав обходити. Ми переміщувалися таким чином, щоб не потрапити в оточення. Ворог продовжував просуватися та пішов у сторону Чернігова. Ми зайняли оборону на «ріпкінській» трасі і очікували колони противника. Механізована колона пройшла в лобову, танкові - пішли по флангам. Безпосередньо була сутичка. Ми знищили ворожу БМП, два броньовані КАМАЗи і близько 30 чоловік ворожої піхоти».

В результаті боезіткнення, відсутності радіозв'язку, який глушили росіяни, та темряви рота опинилась розділеною навпіл і тому бійці відступали до Чернігова різними шляхами.

«Ми у Чернігів дібралися о 23 годині. Позамерзали. Не хотілося ні їсти, ні пити. На шляху ще забрали з собою двох поранених прикордонників».

Перші втрати та підірвані мости по всій Чернігівщині призвели до значного відставання російського наступу від графіка. Тем не менш росіяни взяли під контроль Михайло – Коцюбинське, оставили тут підрозділи, які звідки почали дії по облозі Чернігова. Однак основним напрямком тут був район села Шестовиця, саме тут у них була можливість навести понтоні мости і форсувавши Дніпро вийти на трасу Е95 Гомель – Київ, відрізавши таким чином місто від сполучення з Києвом.

Одночасно російська армія почала повноцінну облогу не тільки обласного центру, але й Ніжина й Прилук.

Хроніка війни

Не маючи можливостей для взяття під контроль Чернігова, росіяни зосередили всі можливості на знищенні критичної інфраструктури міста. І тут крім артилерії (в тому числі реактивної та 120-мм мінометів) вони активно використовували авіацію, що призвело до великих втрат серед місцевого населення.

25 лютого

Того дня росіяни знову намагались взяти Чернігів зі сторони Ріпок. Бої розпочались в районі села Полуботки та поблизу Рівнопілля.

Відомо, що в боях загинули як мінімум два військовослужбовця ЗСУ – командир механізованої роти 1-ї окремої танкової бригади старший лейтенант Сергій Телушков (1998 р.н., нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня 7 березня 2022 року, по смертно) та боєць бригади територіальної оборони молодший сержант Дмитро Розенко (нагороджений орденом «За мужність» III ступеня 7 квітня 2022 року, по смертно). Причому тіло останнього (в мирний час чоловік працював прокурором Чернігівської обласної прокуратури) зосталося на території, яку контролювали окупанти і тільки після визволення 12 квітня після відспівування в Катерининській церкві в Чернігові, його поховали на малій батьківщині - у селі Чудівка на Ріпкинщині.

В той день захисники Чернігівщини знищили як мінімум дві ворожі колони: одну на седнівському напрямку (по дорозі з Городні у Семенівку, всього близько 20 одиниць техніки) та на гомельському напрямку (по дорозі на Чернігів, захоплені трофеї - ворожа техніка та документи з особистими даними російських військових).

Того ж дня біля Ніжина російські гелікоптери розбили колону 156-го зенітного ракетного полку (на озброєнні ЗРК «Бук») – загинув сержант з Кременчука Сергій Береза (1971 р.н., нагороджений орденом «За мужність» III ступеня 7 квітня 2022 року, по смертно).

26 лютого

Вперше вдень російські війська обстріляли Чернігів з «Градів» - зафіксовані влучання в житлову забудову на вулицях Пухова, Белова – загорілися верхні поверхи багатоповерхівки, Доценка, Космонавтів, Жовтнева, Надії, Захисників України, Шевченка. Снарядами також була пошкоджена будівля обласної лікарні. Більшість пожеж оперативно затушили.

Містяни почали готуватись до вуличних боїв - бійцям бригади територіальної оборони стали видавати зброю – це перш за все автомати Калашнікова.

Того ж дня при спробі прорватися до Чернігова зі сторони села Новоселівка знищено два танки окупантів – один з них Т-73Б3 з імпровізованими решітками - «мангалами» в якості захисту від американських ПТКР Javelin. Були захоплені в полон два російських військовослужбовця, в том числі начальник штабу 35-ї окремої гвардійської мотострілецької бригади.

Пізно ввечері українські воїни підірвали російський ешелон із 56 цистерн із паливом. Офіційно вважається, що це результат роботи екіпажів БПЛА «Байрактар», однак по даним автора це робота спецпризначенців.

Підбитий 26.02.2022 російський танк станом на середину травня все ще знаходився на місці ураження

* * *

За цей день в боях на Чернігівщині загинули:

- Вадим Степаненко 1994 року народження з села Кнути Сосницької громади Чернігівської області;

- Пляченко Вадим Петрович, 1981 року народження, уродженець міста Кам'янка Черкаської області;

- Подобний Владислав Володимирович. Старший лейтенант, командир взводу підрозділу 1 ОТБр. Закінчив Національну Академію Сухопутних Військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Учасник ООС. Похований у м. Дніпрі. Нагороджений орденом «Богдана Хмельницького» III ступеня (7 березня 2022 року, посмертно);

- Мінков Іван Григорович, 20 років. Уродженець с. Криничне Болградського району Одеська область;

- Івашина Олександр Васильович, 1970 р.н. Військовослужбовець 21-го окремого стрілецького батальйону Сил ТрО ЗСУ. Похований 18 квітня у Ялівщині.

27 лютого

Нашими військовими був відбитий масштабний наступ російських військ на Чернігов зі сторони с. Новий Білоус. Однак за це було сплачено велику ціну – був підбитий як мінімум один Т-64БВ зі складу 1-й танкової бригади, екіпаж якого загинув. Посмертно старший лейтенант Максим Білоконь (уродженець міста Ромни Сумської області) отримав звання Героя України з удостоєнням ордена «Золота зірка» (указ президента від 2 березня 2022 року), його навідник молодший сержант Іван Коваль (1994 року народження) та механік-водій молодший сержант Дмитро Каплін (33 роки, похований 8 квітня в селі Ковалівка Полтавської міської територіальної громади).

Цього дня загинули ще два танкіста 1-ї танкової: головний сержант Олексій Сенюк та механік-водій старший солдат Ігор Тищенко (41 рік, уродженець с. Ключівка Полтавська область). Обставини їх загибелі невідомі, однак є інформація, що Сенюк загинув внаслідок авіаційного удару. Доречі він був дуже досвідченим воїном – воював

з 2014 року, в 2016 році був нагороджений орденом «За мужність» III ступеня. Офіційно за три дні боїв на Чернігівщині знищив дві ворожих БМП та захопив танк Т-72. Посмертно 2 березня 2022 року отримав звання «Герой України» з удостоєнням ордена «Золота Зірка».

Тищенко теж служив в ЗСУ з серпня 2014 року спочатку як мобілізований, а потім як контрактник. Брав участь в боях на Донбасі. Посмертно нагороджений медаллю «За військову службу Україні».

Відмітимо також загибель ще одного бійця 1-ї танкової – 28-річного Ярослава Кравченко з Прилук. Вважається, що він загинув від вогнепального поранення. Однак те, що він похований тільки 2 квітня (а значить проходила експертиза ДНК), то можливо говорити про те, що він був третім членом екіпажу Сенюка тобто навідником.

Росіяни вдарили по центру Чернігова:

- близько 14:30 снаряди пошкодили 6 житлових будинків у районі вулиць Магістратська та Кирпоноса м. Чернігова. Також вибуховою хвилею були вибиті вікна, пошкоджено дах у Дитячій стоматологічній поліклініці. Вибиті шибки у бібліотеці ім. М. Коцюбинського.

- орієнтовно о 17:40 внаслідок ракетного удару отримала пошкодження історична пам'ятка середини 1930-х років - Чернігівський обласний молодіжний центр.

В Ічні місцеві жителі голіруч прогнали російських окупантів.

Одним з підрозділів ЗСУ біля Прилук було заявлено про знищення танкової роти армії Росії разом з особовим складом.

28 лютого

О 02:45 в житловий будинок у центрі Чернігова влучила ракета, зайнялася пожежа. Від 12:00 почався черговий обстріл, в результаті чого загорівся будівельний гіпермаркет «Епіцентр». Чорний дим до пізнього вечора було видно з більшої частини міста.

Того дня село Киїнка під Черніговом піддалося обстрілу з БМ-27 «Ураган»¹, причому використовувались снаряди з касетними бойовими частинами. Під ударом загинуло троє поліцейських зі складу роти

1 За іншими даними – БМ-30 «Смерч»

спеціального призначення «Чернігів»: Дмитро Музирьов (1995 р.н.), Володимир Настич (1974 р.н.) та Дмитро Лук'яненко (1998 р.н.). Усі вони померли були нагороджені орденом «За мужність» III ступеня, поховані 13 квітня. Крім того, ще 16 спецпризначенців зазнали травм і поранень різного ступеня тяжкості. Один з них – Олександр Тарнавський згадував: *«Перше поранення – 28 лютого. Це була зачистка Київки. Нам повідомили, що туди зайшла група росіян з Шестовиці. Ми приїхали туди групою запустити квадрокоптер. В самій Київці вже працював КОРД, рота поліції особливого призначення. Ми поїхали трохи далі від них. І тут почався обстріл «Градами» або «Смерчами». Так сталося, що спіймав осколок в спину».*

Горить «Епіцентр».

Того дня також під час обстрілу блокпосту в районі мікрорайону ЗАЗ загинув боєць бригади територіальної оборони Андрій Козаченко.

У результаті артилерійського обстрілу с. Новоселівка загинуло 6 цивільних осіб.

1 березня

Російські військові з РСЗВ «Град» обстріляли житлові райони Чернігова - мікрорайон Масани та проспект Миру.

Загін територіальної оборони села Олишівка за кілометр від Олишівського ПСГ затримав двох диверсантів.

Російська САУ 2С19 «Мста-С» в Седнівi

З подій того дня слід відзначити загибель 46-річного Станіслава Проценко. Це ніжинський патріот, учасник АТО в 2014—2015 роках у складі 41-го батальйону тероборони «Чернігів-2», засновник кількох громадських організацій, зокрема ніжинської спілки ветеранів АТО «Патріот», с початком війни створив групу швидкого реагування. 1 березня під час патрулювання в с. Дорогинка нині Прилуцького районі його група побачила, як п'ятеро окупантів грабували магазин. Почалася стрілянина.

«Одного окупанта вбили, водій одразу здався в полон, а інші тікали. Станіслав погнався за одним із них і його розстріляли з

автомата», - розповів ТК «Суспільне-Чернігів» військовий кореспондент Ігор Волосянкін. На його честь вулиця Московська в Ніжині перейменована на вулицю Станіслава Прощенка.

Російські військові в с. Калинівка Ніжинського району розстріляли і переїхали легковий автомобіль, в якому загинуло троє місцевих жителів. Врятуватись вдалось тільки 10-ти річній дитині.

При пересуванні колони через с. Займище Корюківського району російські військові обстріляли цивільні будинки, авто і місцеве населення. Відомо про загибель однієї людини. Будинки зазнали значних руйнувань, щонайменше в одному з них спалахнула пожежа.

2 березня

Близько 12:30 росіянами було нанесено ракетний удар по Чернігівській районній лікарні з пологовим та ковідним відділеннями. Будівля лікарні серйозно пошкоджена, частину людей перевели до інших споруд або до інших медичних закладів. Пошкоджені зазнали десятки житлових будинків поруч. Вибиті вікна, двері, зірвані дахи, пошкоджені стіни й адміністративні будівлі, зокрема, районний відділ поліції.

У мікрорайон Бобровиця поцілили дві ракети.

Цього дня під час обстрілів загинув військовий 22-х річний Назар Гончарук, якого поховали тільки 7 травня на батьківщині – селі Гребля Христинівської ТГ Черкаської області. В некролозі сказано, що його тіло було під завалами будівлі, яку він обороняв.

3 березня

Близько 08:10 під час російського обстрілу Чернігова снаряд влучив в нафтобазу по вул. Чудінова на території ДП «Комбінат «Айстра», внаслідок чого сталося загоряння резервуарної групи загальною ємністю 5 тис. м куб. дизельного пального. В результаті нафтобаза повністю знищена.

Близько 12:15 на площу між вул. В. Чорновола і вул. Кругловою в

Чернігові російський літак (орієнтовно Су-34) кинув вісім 250-кг бомб. В результаті загинули 38 чоловіків і 9 жінок (ще 18 травмовані), були серйозно пошкоджені прилеглі будівлі.

21-річна студентка Аліна, яка перебувала з сім'єю в будинку на сусідній вул. І. Богуна, розповіла Amnesty International:

«Я почула дуже, дуже гучне дзигчання і відчула, як наша будівля трясеться. Це було так, ніби наша квартира роздувалася... а потім, через дві секунди, я почула, як вилетіли вікна у двір. Наша будівля сильно тряслася; я думала, що від неї не залишиться стін. Коли я почула дзигчання, я покликала бабусю з собою в коридор. Ми лежали на землі, і, ймовірно, це нас і врятувало».

Батьки Аліни дивом вижили. Дівчина додала: *«У жовтому будинку стояла черга по хліб, і саме туди вони хотіли піти... я не пам'ятаю, моя мати чи мій батько, хтось із них сказав: «Ні, черга занадто довга, ідем». І вони пішли. Людей, які були в цій черзі, більше немає».*

Школа №18 станом на початок травня 2022 р.

Російська авіація також атакувала дві школи у районі Старої Подусівки (№18 и №21) та приватні будинки, попередньо 9 загиблих та 4 травмованих.

Під завалами шкіл загинули як мінімум вісім бійців тероборони: Євген Звонок (чемпіон України з кікбоксингу, срібний призер Кубка світу, його тіло під завалами будівлі школи №18 знайшли тільки 6 березня), Сергій Сизоненко (43 роки, школа №18), Олексій Брянських (школа №18), Ілля Ярмак (школа №21), Артем Шаблій (28 років, школа № 21), Володимир Корнійчук, Юрій Мекшун, Сергій Золотар (останні троє поховані на кладовищі у Ялівщині 29 квітня).

Крім того за цей день в боях за Чернігів загинув старший прапорщик Андрій Катков (49 років, мешканець м. Переяслава Київська область). Обставини загибелі та підрозділ наразі невідомі.

4 березня

Увесь день тривав систематичний артобстріл житлових кварталів та об'єктів по всьому Чернігову.

Того ж дня командування ОК «Північ» заявило про два збитих штурмовика Су-25 ВКС РФ. Один з них впав в районі Корюковки - Мени, інший - на околицях Чернігова. Обидва пішли на рахунок ПЗРК «Ігла»².

З цими збитими літаками пов'язана одна цікава історія – досить не частий випадок, коли можливо точно встановити автора перемоги. Вдалий пуск по одному з літаків здійснив капітан Сергій Чижиков з зенітно ракетно-артилерійського дивізіону 1-ї окремої танкової бригади. Він у 1989 році закінчив Полтавське ракетно-зенітне училище, до 1993 року проходив військову службу. До 2014 року працював у банківській сфері, менеджером «Укрпошти». В 2014 році був мобілізований, брав участь в АТО, в початком російського вторгнення 2022 року вирішив піти воювати.

Як згадував сам Чижиков: *«Він [літак] заходив на місто зі*

2 Хоча є неофіційні дані що як мінімум в одному випадку це був американський ПЗРК Stinger

сторони вулиці Белова і ЗАЗа, якраз розвертався у мікрорайоні обласної лікарні, і я зробив пуск ракети. Це було пряме попадання і він впав у мікрорайоні Олександрівки».

13 березня 2022 року капітан Чижиков був нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

Капітан Сергій Чижиков, 1 ОТБр

Фото одного збитого «борта» немає досі, а ось той що впав на околицях Чернігова документально підтверджений - бортовий №04, пілот (прізвище невідомо, скоріш за все Рунев) загинув від кульових поранень – або прийняв бій на землі або був розстріляний ще в повітрі.

За повідомленням Державної прикордонної служби, в селищі Ріпки загарбники захопили місцевий відділ поліції, застреливши при в'їзді в населений пункт беззбройного місцевого жителя. Відібрали в місцевих мешканців трактор, вантажівку «КАМАЗ», розграбували два продовольчі магазини.

У селі Михайло-Коцюбинське російські військові викрали двох чоловіків - згодом одного з них знайшли вбитим, іншого вивезли в невідомому напрямку.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- боєць територіальної оборони Ілля Кукла (27 років). Поранений під час обстрілу одного з блокпостів, помер в лікарні наступного дня;
- військовослужбовець 13-го окремого мотопіхотного батальйону «Чернігів-1» 58 ОМБр³ Роман Бердинов з м. Шостка Сумська область.

Залишки Су-34, збитого 05.03.22 р.

5 березня

В 12:40 на околицях Чернігова розрахунком зенітки ЗУ-23-2 прикордонників був збитий винищувач-бомбардувальник Су-34 бортовий №24 RF-81879 зі складу 2-го змішанного авіаполку ВКС РФ (місце постійного базування – аеродром Шагол Челябінської області, тимчасового – Сеца Брянської області). Літак упав на околицях міста на приватний сектор із незкинутим боєзапасом – трьома ОФЗАБ-500. Обоє льотчиків катапультиувались - штурман майор Константин

З Дата орієнтовна. Похований 5 березня.

Криволапов при катапультиванні загинув⁴, а ось начальник повітряно-вогневої та тактичної підготовки полку - старший льотчик майор Олександр Красноярецев потрапив у полон. Причому при затриманні він застрелив з особистої зброї місцевого мешканця. Ось як він про це розповідав вже у полоні 8 квітня:

«Коли збили, я спускався на парашуті, по мені вели вогонь, я приземлився на будинок і почув, що за парканом кричать: «Русский, виходи!». Я побіг у сусіднє подвір'я і перемахнув через паркан. Я підбіг до хвіртки і побачив, що на вулиці було чимало людей. Я почав тікати за дім, щоб далі кудись по двору рухатися, за мною побіг чоловік у чорній формі. Мабуть, з лопатою чи з вилами. Я не роздивився. Я з розмаху застосував табельну зброю».

Скоріш за все пострілів було два, так як у висновку експерта по поводу загибелі записано: *«вогнепальне наскрізне поранення правого плеча, сліпе вогнепальне поранення грудної клітки справа з переломом 3-го ребра, розміжченням тканини правої легені».*

Льотний шолом загиблого російського льотчика

4 Закінчив Челябінське вище військове авіаційне Червонопрапорне училище штурманів у 2007 році. Воював в Сирії.

23 квітня 2022 року Управління Служби безпеки України в Чернігівській області виснуло йому підозру по статті 438 КК України частина 2 «Порушення законів та звичаїв війни поєднані з умисним вбивством».

Того ж дня в районі села Грабівка Куликівського району був збитий ще один Су-34 цього ж полку ВКС. Оперативно в Інтернеті з'явилися фото уламків та трупа одного з загиблих льотчиків – такого собі майора Гаттарова Р.Р. Ця перемога пішла на рахунок ППО 58-ї окремої мотопіхотної бригади.

6 березня

Близько 19:00 в ході чергового артилерійського обстрілу Чернігова снаряд попав в приватний будинок по вул. Десняка, в результаті загинуло троє людей: батько, матір і донька 20 років.

Тоді ж два⁵ снаряди попали в чотириповерховий будинок - повністю розбитий дах, сильно пошкоджені квартири четвертого поверху, повилітали вікна в усіх чи майже в усіх квартирах. Були пошкоджені також будівлі відразу трьох шкіл - 20-ї, 19-ї і 10-ї (недіючої) шкіл. Так, в 20-й школі посічені стіни й вибиті вікна, на території залишилися вирви від снарядів, в 10-й школі сильно пошкоджено стіну, вилетіли вікна. У школі №19 сталося загоряння, вона сильно постраждала внаслідок влучання снаряду російських окупантів в дах будівлі. За словами речниці ГУ ДСНС травмувалась одна людина.

Також під обстріл попала Казанська церква - зруйновано паркан і посічено стіни будівлі. Був також сильно пошкоджений будинок навпроти церкви, зруйновано дах.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- Ромодан Денис Александрович (позивний Вакула) з Чернігова;
- Мельник Валерій Петрович (позивний Батя).

5 за іншими даними – чотири

Вони загинули в одному бою під час виконання бойового завдання в нерівному бою з переважаючими силами противника.

7 березня

На київській трасі поблизу с. Количівка автомобіль, у якому перебувало троє дорослих і троє дітей, підірвався на протитанковій міні. Усі дорослі загинули на місці, дітей з пораненнями різної тяжкості було доправлено до лікувальних закладів. Як розповідали очевидці, міни на дорозі були замасковані соломною та сміттям.

Дорогою на гемодіаліз із с. Кувечичі до Чернігова на автомобільній трасі М-01 у районі села Новий Білоус під удар з «Урагану» потрапила автівка 75-річного місцевого мешканця. В результаті чоловік згорів у машині, його дружина врятувалася.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- старший сержант, командир танку 93 ОМБр Олександр Олійник (1979 р.н., уродженець м. Дніпро). Воював з 2014 року, брав участь в боях за Піски, Донецький аеропорт, Авдіївку, Ясинувату. В 2015 році був нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

8 березня

В результаті кількох авіаційних нальотів на Чернігів було скинуто кілька авіабомб ФАБ-500. Від поранень, отриманих при обстрілі Літнього театру наступного дня помер боєць територіальної оборони Віктор Антоненко (39 років).

Був здійснений обстріл 14-поверхового будинку в районі вул. Генерала Белова м. Чернігова, снаряд влучив у верхній поверх.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- боєць бригади ТрО Юрій Ворона (25 років). Триразовий чемпіон

Чернігівської області з боксу, призер міжнародних і всеукраїнських змагань. Загинув у бою з російськими загарбниками від осколкового поранення в голову під час оборони села Лукашівка.

Один з багатьох знищених російських танків на дорогах Чернігівщини

9 березня

Близько 12:00 при спробі виїхати з м. Чернігова біля с. Количівка окупанти обстріляли цивільне авто, в результаті – двоє людей загинули і двоє були поранені.

У ніч на 9 березня російські війська обстріляли околиці окремих населених пунктів Старобілоуської територіальної громади Чернігівського району. Сталися пожежі в 10 житлових будинках.

Також була обстріляна одна з центральних вулиць Чернігова.

Близько 23:30 біля Чернігова окупанти відкрили вогонь по людях, які пішим маршрутом йшли з обласного центру. Загинули жителі Мени, Корюківки, Сновська та Новгород-Сіверського. Відомо про чотирьох загиблих і чотирьох поранених.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину в районі с. Лукашівка загинули:

- командир стрілецької роти 21-го окремого стрілецького батальйону Юрій Тарасенко. Похований 18 квітня у Ялівщині;

- боєць територіальної оборони (?) Артем Шеремет. Похований 6 квітня у селі Жовідь Сновської громади;

- боєць територіальної оборони (?) Сергій Іваненко (25 років). Похований 13 квітня в с. Талалаївка;

- майстер-сержант 58 ОМПБр Євгеній Подставка (1984 р.н.). Учасник АТО з 2014 року. Похований 10 квітня в селі Полошки на Глухівщині Сумської області.

10 березня

Після 15:00 м. Ніжин почали обстрілювати з РСЗВ БМ-27 «Ураган». В результаті була пошкоджена теплотраса, декілька будинків залишилися без світла. У школі №17, садку №25 і амбулаторії №6 вибухами пошкоджено вікна. Двоє людей загинуло та 8 поранено.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- майор СБУ Віталій Краснюк. Закінчив Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, мешкав і працював у м. Києві. Був журналістом, письменником-гумористом, щирим патріотом, який досліджував історію України. Загинув під час виконання бойового завдання поблизу с. Гаврилівки (фактично на кордоні з Київською областю).

11 березня

Орієнтовно в 0:30 російська авіація здійснила авіаудари по стадіону ім. Ю. Гагаріна в м. Чернігів. В результаті було пошкоджено будівлю юнацької бібліотеки – історична будівля музею Василя

Тарновського, пам'ятка архітектури XIX століття.

Крім того, відбувся обстріл гуртожитку в мікрорайоні Бобровиця. Найбільше постраждав дах і верхні поверхи будівлі, усюди повилітали вікна.

Внаслідок артилерійського обстрілу близько 18:30 зруйновано та пошкоджено житлові будинки мікрорайону Шерстянка.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- військовослужбовець 1-ї танкової бригади Олег Куриленко (1993 року народження). Загинув в районі кладовища Яцево. Похований 6 квітня на Сновщині;
- боєць бригади територіальної оборони Денис Піун (34 роки);
- боєць бригади територіальної оборони Павло Єременко. Отримав поранення при бомбардуванні стадіону Гагаріна, помер наступного дня у лікарні від отриманих травм.

Руйнування готелю «Україна»

12 березня

Близько 02:00 росіянами зруйновано готель «Україна». Пізніше російське телебачення продемонструвало пропагандистський сюжет, де розрахунок ОТРК «Іскандер» ЗС РФ вихвалявся тим, що знищив базу американських найманців, яка була в готелі. Однак візуально руйнування більше схожі на результат влучання авіабомби.

У с. Хрещате Козелецького району в результаті обстрілу з РСЗВ «Град» вбито двоє місцевих мешканців, знищено декілька сільсько-господарських приміщень і одне нежитлове господарство, пошкоджені будинки та інші будівлі.

13 березня

Вночі на Чернігів було три авіанальоти, внаслідок чого постраждали кілька багатоповерхівок. 17 березня, під час проведення робіт по розбору конструкцій, рятувальники дістали родину загиблих з 5 осіб - серед них 3 дітей хлопчик та дівчинка двійнятка по 3 рочки, старша сестричка 12 років та їх батьки.

Один «Су» - скоріш за все Су-25 – записаний як збитий оборонцями міста.

Вдень тривали хаотичні обстріли з БМ-27 «Ураган» - в центр міста, в спальні райони. Пошкоджено будинок Військово-історичного музею – філії Чернігівського історичного музею імені Василя Тарновського.

Ввечері зафіксовано дві спроби прориву росіян під прикриттям авіанальоту, а потім удару РСЗВ «Град». Вони були успішно відбиті захисниками.

Російські окупанти обстріляли кладовище «Яцеве» м. Чернігів. Внаслідок обстрілу загорівся храм святителя Феодосія Чернігівського. На той момент всередині храму переховувалися 22 людей з навколишніх будинків, ніхто не постраждав.

Того дня російські військові розстріляли мікроавтобус, який рухався з с. Количівка в напрямку Куликівки. В результаті транспортний засіб згорів, дві особи зазнали ушкоджень, а двоє загинули.

Російські окупанти зі складу 35 ОМСБр. Чернігівщина, березень 2022 р.

Цим же числом датується досить цікавий трофейний документ, який є у розпорядженні автора. Це такий собі «Доклад начальника штабу 35 омсбр про стан справ на 11:30 13 березня 2022 року». Слід сказати, що саме ця бригада здійснювала блокування Чернігова з північного та північно-східного напрямків. З нього стає зрозуміло, що супротивник, який тримав фронт на дузі Халявин – Новоселівка, мав 1628 військовослужбовців (з яких 219 офіцерів) при 610 одиницях техніки. Не менш цікавими виглядають цифри втрат. Власне гвардії полковник Шапошніков говорить про такі втрати бригади з 24 лютого по 13 березня: загинули 15 військовослужбовців, ще 50 поранені, а 5 потрапили в полон. Крім того, втрачено 31 одиницю техніки: 10 БМП-1, 11 танків Т-72, 9 САУ 2С19 «Мста-С» та 1 одиницю техніки зв'язку.

14 березня

Вночі росіяни поцілили у Національний університет «Чернігівська політехніка» — був розбитий навчальний корпус.

Близько 6:00 у Чернігові під час авіаційного нальоту була зруйнована одна з насосних станцій подачі води на місто.

Приблизно о 9:00 під час обстрілу російськими окупаційними

військами в адміністративну будівлю АТ «Чернігівгаз» потрапив снаряд.

За попередньою інформацією, за цей день внаслідок обстрілів загинуло 10 мешканців обласного центру.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- Гурин Роман Вікторович (02.11.1977). Похований 12 квітня у селищі Козелець. Скоріш за все боєць Територіальної оборони.

Бійці 119 (чернігівської) бригади ТрО на навчаннях, травень 2021 року.

15 березня

В Чернігові був обстріляний приватний сектор біля кондитерської фабрики та багатопверхівки по вул. Івана Мазепи.

В с. Гайворон Ніжинського району, неподалік тракторного стану окупанти з бронетранспортеру обстріляли автомобіль, який розвозив працівників агрофірми. Внаслідок обстрілу один чоловік загинув, троє

отримали поранення.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- боєць бригади територіальної оборони Сергій Криворот (38 років). Похований в Прилуках 29 березня;

- боєць бригади територіальної оборони Віктор Зубок (29 років). Загинув біля лижної бази;

- боєць бригади територіальної оборони Микола Сидорець (уродженець села Бірківка). Загинув в районі с. Іванівка (Чернігівський район);

- солдат, військовослужбовець 134 окремого батальйону охорони і обслуговування Оперативного командування «Північ» Сухопутних військ ЗС України Іван Коцар (1996 р.н.). Похований в м. Коростені Житомирська область. Нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно).

16 березня

Близько 10:00 з РСЗВ «Град» росіянами був здійснений обстріл цивільних людей, які стояли у черзі за хлібом біля магазину «Союз» по вул. Доценка. Загинуло 14 людей. Крім того, був обстріляний багатоквартирний будинок по вул. Івана Мазепи (зупинка «Малясова»).

У 20:00 почався артилерійський обстріл, у результаті якого постраждав двоповерховий будинок. Травмовано двох жінок і дитину, яка пізніше померла.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- прикордонник Ілля Крючок з Чернігова (21 рік). Отримав в бою три кульові поранення;

- боєць 1-ї танкової бригади Володимир Андрійченко з Чернігова (37 років);

- боєць 1-ї танкової бригади Володимир Пілеко (53 роки). Мобілізований. Загинув в районі села Новоселівка;

- боєць 1-ї танкової бригади старший солдат, водій-механік БМП Юрій Білик (1969 р.н.). Похований 16 квітня на Покровському кладовищі м. Новгород-Сіверський;

- старший солдат, заступник командира бойової машини Едуард Тягун. Мешканець Полтавської області.

17 березня

Близько 10:00 росіянами був завданий удар з РСЗВ «Ураган» з касетною бойовою частиною по Чернігову в районі проспекту Миру біля готелю «Градецький». Загибло четверо людей, серед загиблих – громадянин США.

Російська броневітка «Тигр-М», захоплена оборонцями Чернігова. Була відновлена і воювала весь період облоги міста.

У обласному центрі через значні пошкодження водопроводів і насосних станцій практично відсутня вода. Чернігівці стали брати воду із річок (Стрижень та Десна) та із імпровізованих криниць прямо з-під асфальту. Міська влада намагалась централізовано організувати поставку питної води, однак це було не просто. Ось що згадує одна з місцевих мешканців: *«Якось до нас у двір заїхала довгоочікувана водовозка, одна із небагатьох вцілілих. Набігло десь п'ятдесят людей в чергу за водою. За півгодини почався мінометний обстріл.*

За чотири будинки від нас «прилетіло» декілька разів, потім за три, потім за два будинки. Влучили поряд — росіяни намагалися пристрілятися. Ми з мамою падали на землю після кожного «виходу». Також всі розуміли: той, хто здав інфу, зараз у цих будинках поруч, дивиться з вікна і коригує. А ми весь цей час стоїмо в черзі, і жодна людина не пішла. Жодна. Питної води не було тиждень, і ніхто не знає, чи з'явиться ще шанс її отримати.

Як тільки вибрали всю воду і водовозка поїхала, обстріл відразу закінчився. Нам пощастило, бо за два дні до того в іншу водовозку поцілили: було двоє загиблих і багато поранених».

Російська артилерія обстріляла автопарк комунальників у Чернігові - знищено техніку КП «АТП-2528».

Близько 11:00 в мікрорайоні Бобровиця через обстріли загорілася конюшня.

Оборонцями міста заявлено два збитих Су-34.

Знову були намагання росіян прорватися в Чернігів.

Під Прилуками сили спротиву Сіверщини розбили групу окупантів. Захисники поповнили свій парк техніки РСЗВ «Ураган», ще одну — підбили. Знищені ворожі БМП, танк та броневістка «Тигр».

18 березня

Від обстрілів сталася пожежа в будинку по вулиці Рокосовського, також постраждали два гуртожитки в південно-західній частині Чернігова. Травмувалися 11 людей.

Внаслідок бомбардування зруйновано лижну базу в м. Чернігів.

Цього дня під час оборони блокпосту у мікрорайоні ЗАЗ загинуло четверо бійців бригади територіальної оборони. На сьогодні відоме тільки одне прізвище - чернігівця Андрія Красножон.

Переносна протитанкова керована ракета малої дальності NLAW на озброєнні бійців тероборони Чернігова

19 березня

Російська армія обстріляла західну частину Чернігова, внаслідок чого сталося три пожежі на об'єктах інфраструктури: на складі паливно-мастильних матеріалів, заводі з виготовлення пластикових виробів та у складських приміщеннях.

Бомбардування зазнала лікарня №2 м. Чернігів.

Росіянами також був здійснений обстріл будівлі та сільгосптехніки

мирних громадян в одному з сіл Ніжинського району. Внаслідок атаки відбулося загоряння кількох господарських будівель і техніки селян. Загиблих немає.

Цього дня біля Чернігова у бою з російськими окупантами загинув прикордонник Ярослав Пацюк з Чорнотичів, що на Сосниччині. Обставини загибелі невідомі.

20 березня

Надвечір у Чернігові росіяни обстріляли бус, який підвозив воду людям. Є загиблі.

22 березня

Внаслідок обстрілів військовими формуваннями РФ постраждав житловий сектор по вулиці Тичини в Чернігові.

Знищений ЗРПК «Панцир-С1», с. Ягідне

23 березня

На ранок російська авіація розбомбила автомобільний міст через Десну біля Чернігова. За розповідями очевидців пара літаків зробила два заходи: в першому намагалась поцілити авіабомбами, в другому – керованими ракетами класу «повітря – поверхня».

О 18:50 внаслідок потрапляння снаряду в машинну залу підприємства, що розташоване в Чернігів, сталося пошкодження магістрального аміакопроводу й осколкове пошкодження однієї ємності.

Російські окупанти викрали й півтори доби тримали в полоні старосту Замглайського старостинського округу №1. Чоловіка били, намагаючись отримати інформацію про розташування підрозділів ЗСУ в тилу.

Окупанти вбили 63-річного місцевого жителя одного з сіл Ніжинського району.

Після 16:00 в районі переправи через р. Десна під вогонь російської артилерії потрапив мікроавтобус, який возив гуманітарні вантажі до міста та евакуював жителів Чернігова. Загинув волонтер.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- стрілець-санітар Віталій Сікан (14.04.1976). Похований 8 квітня у селі Тополі Козелецької громади.

24 березня

Упродовж ночі російська артилерія та авіація завдавали артилерійські та авіаційні удари по Чернігову. Як відзвітувала міська влада - протягом останніх 24 годин загинуло двоє місцевих мешканців, ще один був поранений.

Вселі Іванівка Чернігівського району російські військовослужбовці дозволили декільком автомобілям виїхати замінованою трасою в бік Чернігова. В результаті один з автомобілів підірвався на міні, троє осіб

загинули.

Був обстріляний єдиний пішохідний міст у Чернігові. Після знищення автомобільного мосту через р. Десна, саме через цей пішохідний міст відбувалося гуманітарне сполучення з містом, проводилася евакуація населення. Міст в аварійному стані, рух по ньому було припинено. З цього дня можливо вважати, що Чернігів знаходиться в умовному оперативному оточенні ворога.

Захисники Чернігова

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- військовослужбовець 58 ОМПБр Роман Бутусін (1997 р.н.). З багатодітної сім'ї, яка вісім років тому переїхала на постійне місце проживання до України з РФ. Закінчив НАСВ ім. Петра Сагайдачного. 2020 року підписав контракт із ЗСУ. 9 місяців провів в зоні ООС. Загинув в бою з агресором на околиці с. Лукашівки.

- військовослужбовець 58 ОМПБр Леонід Бутусін (2001 р.н.). Закінчив Прикарпатський військово-спортивний ліцей-інтернат. Після закінчення навчання в ліцеї пішов служити в ЗСУ. 2020 року підписав контракт із ЗСУ. 9 місяців провів в зоні ООС. Загинув в бою з агресором на околиці с. Лукашівки на Чернігівщині.

Місце загибелі синів знайшов батько, доброволець Олег Бутусін. Поховані на міському цвинтарі м. Калуша на Івано-Франківщині.

25 березня

Близько 16:50 російські військові упродовж щонайменше півтори години обстрілювали гуманітарний коридор до Чернігова. Під обстріл потрапила багато цивільних людей та велика кількість автомобілів, які чекали на дозвіл, аби переправитися до Чернігова або забрати своїх рідних звідти.

Через 15 хвилин після того, як безпілотник зафіксував скупчення людей, по ним був нанесений удар зі РСЗВ «Ураган», потім вогонь відкрила артилерія калібру 122 мм, далі підключився міномет, а на фінальному етапі — танк. Присутня знімальна група каналу TRT World (Туреччина), — досвідчені військові журналісти були шоковані жорстокістю російських військових у ставленні до мирного населення.

Від обстрілу «Градом» у багатоповерховому будинку по вул. Доценка загинула жінка, зруйнована квартира житлового будинку на першому поверсі.

26 березня

Російські військові знову атакували Чернігів - внаслідок обстрілів пошкоджено дві школи та низка житлових будинків.

Росіяни нанесли авіаудар по одному з сіл Чернігівського району й обстріляли село на Ніжинщині.

Був здійснений обстріл цивільного авто з гуманітарною допомогою для м. Чернігова. В авто перебував міський голова Івано-Франківська.

Цього дня знищені мости в районах населених пунктів Конотоп, Стара Рудня, Смяч, Малий Дирчин і Великий Дирчин. При відступі російських військ з населеного пункту Сновськ також було знищено міст через річку Снов.

27 березня

Надвечір російські війська обстріляли житловий мікрорайон у Чернігові. Постраждалих немає.

Село Количівка після боїв

28 березня

Російська армія кілька разів обстрілювала з 120-мм мінометів та 122-мм гармат житлові райони у північній частині міста - мікрорайону льотного училища і проспекту Миру. Є значні пошкодження будинків та цивільної інфраструктури. Одна цивільна людина поранена.

В черговий раз був здійснений обстріл гуманітарного екіпажу біля Чернігова. Команда волонтерів отримала контузії та поранення різного ступеню тяжкості, зокрема – важке черевне поранення. Вантаж і автомобілі – знищені, одна людина отримала контузію, ще двоє людей у важкому стані.

Був здійснений обстріл 14-поверхового будинку в районі вул. Генерала Белова, в результаті якого поранення отримали двоє людей.

29 березня

Біля Чернігова під артилерійський обстріл потрапили волонтери, які везли вантаж для військових та містян — команда отримала контузії та поранення, вантаж та автомобілі знищені.

Був здійснений обстріл приватного сектору в м. Ніжин, постраждали приватні будинки. Внаслідок авіаційних ударів травми отримали 6 людей, серед яких одна дитина. Одна людина загинула. 3 слів міського голови пошкоджені 10 приватних будинків, 3 зруйновані, також є пошкодження автомобілів і гаражів.

О 22:27 пожежні частини ДСНС Чернігівської області виїжджали за викликом на територію спорткомплексу «Хімік». Внаслідок обстрілу тут знищена покрівля. Спеціалізований зал для настільного тенісу в Чернігові зазнав ракетного удару російської армії. Окупантами спрямовано удар на спорткомплекс, але ракета не долетіла до споруди, а залишила вирву на спортивному майданчику поруч. Глибина воронки сягає близько десяти метрів.

30 березня

Вночі Чернігів зазнав потужних артилерійських ударів, знову постраждала цивільна інфраструктура.

Близько 01:15 постраждала центральна частина Чернігова — на території Центрального ринку виникла пожежа (вогонь знищив значну площу ринку), були пошкоджені будівлі двох торгових центрів (колишні «Дитячий світ» та «Полісся»), Головоштамт та універсальна бібліотека імені Короленка (розбитий дах, вибиті шибки, є тріщини в стінах).

Близько 11:00 відбувся обстріл російськими військами автомобілів із волонтерами поблизу Чернігова. На п'яти автобусах, що потрапили під обстріл, їхали цивільні, щоб евакуювати людей

з окупованих територій Чернігівщини. Одна дівчина-волонтерка загинула, четверо людей отримали поранення.

Цілком ймовірно в цьому випадку загинув також чоловік депутатки Верховної Ради Ольги Стефанишиної. Один з автобусів проїхав попри пробиті шини. Водія поранено, його доправили до лікарні.

* * *

В цей день захищаючи Чернігівщину загинули:

- молодший сержант Назар Небожинський (1999 р.н.). Випускник Рівненського НВК «Колегіум». Під час звільнення одного з сіл на Чернігівщині підбив три ворожі одиниці техніки, але гармата, яку він знищив останньою, встигла поцілити у нього. Ціною власного життя врятував 20 військовослужбовців. Похований у м. Рівному. Нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно);

- солдат, військовослужбовець підрозділу Сил Територіальної Оборони ЗС України м. Києва Богдан Стефанишин. Загинув в результаті розриву ворожого снаряду. Нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно).

Дороги Чернігівщини, березень 2022 р.

31 березня

Після обстрілів російськими військами одного з районів Ніжина поранені троє цивільних людей. Всього пошкоджені три багатопверхових будинки, 13 приватних будинків і кладовище.

У селищі Дмитрівка Дмитрівської територіальної громади Ніжинського району російськими військовослужбовцями здійснено обстріл житлових господарств і будівель. За результатами обстрілів деякі будівлі зазнали пошкоджень, інші – повністю зруйновані.

Кинутий російський танк, Чернігівщина, березень 2022

У с. Мартинівка Парафіївської територіальної громади Прилуцького району військовослужбовцями Російської Федерації обстріляно та зруйновано приватні будинки місцевих жителів, сільська амбулаторія і автівки, на яких возили хворих. Зафіксовано численні

факти мародерства у приватних домогосподарствах, магазині. За результатами обстрілу відомо про поранення восьмирічної дитини.

При відході через села Припутні та Круничполе Прилуцького району російські військові з бронетехніки розстрілювали житлові будинки, стріляли у жителів, мародерили, постраждала сільська школа. Зруйновано щонайменше 10 будинків у Круничполі.

1 квітня

Російські військові обстріляли Чернігівський центр сучасної онкології, двоє працівників зазнали осколкових поранень, ще одна людина отримала контузію. У приміщенні, куди поцілив снаряд, перебували 22 пацієнти – паліативні хворі та люди після операції, які не могли покинути заклад та потребували постійного нагляду лікарів.

Цього дня російські війська почали відхід від Чернігова, фактично цим закінчилась облога міста.

Перед відходом із м. Городня окупаційні війська Росії підірвали переправу та відрізали частину громади від сполучення з Черніговом.

Під час відступу російські військовослужбовці розстріляли на території с. Гайворон Дмитрівської громади Ніжинського району двох місцевих жителів.

Рейд на Бровари

Російське угруповання, яке йшло від кордону через Нову Басань повинна була організувати блокування Києва зі сходу – зі сторони Броварів. 10 березня спробу реалізувати цю настанову Генерального штаба ЗС РФ була здійснена зведеною полковою групою 6-го танкового полку 90-ої танкової дивізії.

В районі Скибина колону зустріли бійці 3-го батальйону 72-ї окремої механізованої бригади імені Чорних Запорозжців, полку НГУ «Азов» та територіальної оборони при вогневій підтримці артилерії.

Детальний опис бою дав командир батальйону підполковник Роман Дармограй, який за цей бій отримав зріку «Героя України».

Коли колона супротивника увійшла до Скибина, розтягнувшись на багато сотень метрів, вона потрапила під зосереджений вогонь мінометів, артилерії та ПТРК, який контролювався і коректувався з безпілотників.

Бій під Броварами. Фото – кадр з відео Youtube

Сам комбат згадував:

«Спочатку ішов головний дозор. Це було більше танкового взводу – десь 5-6 машин. Засідка їх пропустила. Ми вдарили вже по машинах головних сил противника. Засідка знищила три машини. Інша вогнева засідка спрацювала трохи далі: із «Стугни» ми їх почали

знищувати. А потім підрозділи, які знаходилися на передньому краї, почали своєю чергою знищувати противника.

Проти противника було те, що для маневру у них було мало місця. Відповідно, відбулося скупчення броні. А нам було дуже зручно завдавати вогневе ураження».

Російські танки відкрили вогонь «як в книжці» - перші відкривали вогонь прямо, у фронт, інші, відповідно, «по годинах» - по боках від напрямку руху. Коли екіпажам стало зрозуміло, що вони попали в вогневий мішок, один з них поставив димову завісу, яка закрила всю колону. Це не дало змогу коректувати вогонь артилерії і залишки колони відійшли. Як результат - чотири танки спалено, захоплено три танки Т-72А, легкий транспортер МТ-ЛБ, знищено БТР-82. За даними телефонних перехоплень, на полі бою загинув командир полку полковник Андрій Захаров⁶.

Той же Дармограй розповідав: «В той же день була ще одна спроба. Відійшли і знову пробували. Проміжок був година. Ще одна спроба була за тиждень. На нас вже ішли більш нові танки – Т-72Б3. Дивно було. Ішли лише три танки. На дальності до чотирьох кілометрів відкрили вогонь по наших позиціях. Ми підбили один їхній танк. Два інші втекли».

Фактично на цьому закінчились намагання росіян увійти до Києва зі сходу.

6 За інформацією на сайті Кремля Андрій Захаров був відзначений «орденом мужності» з рук Путіна у 2016 році за участь у російському вторгненні в Сирії.

Радіоактивні канікули

Ще одним напрямком наступу російських військ на сіверському напрямку стала «зона відчуження» біля Чорнобильської АЕС. Ї хоча адміністративно це Київська область, однак територіально це фактично Чернігівщина, тому вважаємо за доцільно розповісти і про події тут.

Хоча Чорнобильську АЕС на початку війни охороняли бійці Національної Гвардії, однак ніякого спротиву вони не оказали і дуже скоро на територію станції увійшли російські військові. Власне сама атомна станція не становила для окупантів цінність, їм перше за все було необхідно взяти під контроль дороги по правому берегу Дніпра для перекодування підкріплень на західні околиці Києва, де в районі Гостомеля був заблокований вертольотний десант.

Як згадували сталкери з Дніпра, який на той момент були в Чорнобильській зоні: *«24 лютого прокинулись о 4-й ранку, ми почали готувати спорядження. Стояли та снідали на одній з багатоповерхівок і почули перший вибух... З вікна відкривався гарний краєвид на всю Прип'ять: з одного боку було видно ЧАЕС, з іншого – кордон з Білоруссю. І саме в тому напрямку були вибухи, здається, кілометрів за п'ять від нас. Після вибухів одразу почули гуркіт ракет, які полетіли над Прип'ятю на Київ».*

Російська армія на ЧАЕС

Власне сама Зона відчуження стала тимчасовою військовою базою російської армії. При цьому вся військова техніка, загальна кількість якої за місяць перебування сягнула кількох сотень одиниць, довгий час перебувала в межах території, що має найвищий рівень радіаційного забруднення. Мало того, росіяни проїжджали десятки кілометрів по бездоріжжю там, де останні 30 років взагалі не допускали пересування транспорту. Очевидно, що при проходженні по території зони відчуження військова техніка, а також автомобілі та одяг військових забруднювались радіоактивними речовинами.

Мало того, росіяни не володіючи знаннями правил поведінки на радіоактивно забруднених територіях, не маючи засобів індивідуального захисту та нехтуючи правилами радіаційної безпеки, ворожі окупанти завдали собі шкоди.

Так, ті ж самі сталкери згадували, що росіяни не користувались особистими накопичувачами, з яких можна зчитати інформацію, скільки радіації ввібрав організм і які були у всіх працівників станції. Їх треба було носити постійно поверх одягу, й коли російський кухар Дмитро побачив пристрій, то почав розпитувати щодо нього:

«Ми йому пояснили, він не зрозумів: а навіщо?.. Ми почали розповідати, що це [радіація. – Прим. М.Ж.] дуже небезпечно і через тиждень вже можна не сподіватися мати колись дітей. Яюсь цей Діма почав говорити, що в нього болять коліна. Наша кухарка почула ці скиглення та каже: «Це перші ознаки. У нас у всіх тут колінні суглоби штучні, так що ти ще трохи почекай». Він, звичайно, не повірив. Але після таких випадків ставлення до того, де вони перебувають, у них змінилося».

Протягом березня білоруські ЗМІ неодноразово повідомляли, що в білоруський Республіканський науково-практичний центр радіаційної медицини та екології людини в м. Гомель регулярно прибувають військовослужбовці РФ, що дислокуються в Чорнобильській зоні відчуження.

Найбільш показовий в цьому плані випадок облаштування позицій в так званому «Рудому лісі». Слід сказати, що «Рудий ліс» – це близько 10 квадратних кілометрів хвойного лісу, який під час

Катастрофи 1986 року прийняв на себе найбільшу частку викиду. Пізніше, в 1987 році, цей ліс був захоронений, проте забруднення цієї території і зараз має надзвичайно високу щільність. Потужність експозиційної дози в 1986-1987 роках становила тут від 1,0 до 30 Р/год.

Будь-які земельні роботи здійснюють частинки радіоактивного ґрунту у повітря, забруднюючи повітря у зоні дихання і завдаючи шкідливих наслідків для здоров'я людини. Здійснюючи там земельні роботи, російські війська отримували не лише зовнішнє гамма-опромінення, а ще й внутрішнє ураження альфа- і бета-частинками. Ці частинки завдають шкоди, потрапляючи всередину організму через дихальні шляхи чи стравохід. Таке опромінення може порушити функціонування тканин або органів та може викликати такі реакції, як почервоніння шкіри, розлад шлунку, випадання волосся чи радіаційні опіки. Низькодозове опромінення не виявляється миттєво, але призводить до довгострокових наслідків, таких як онкологічні захворювання та генетичні ефекти, поява яких може проявитися через роки і навіть десятиліття.

Фото від російських пропагандистів

Черговий персонал станції продовжив працювати під контролем російських військових, була проведена одна ротація 20 березня. Також у статусі військовополонених знаходились бійці Нацгвардії, хоча російські ЗМІ і намагались представити їх як «партнерів», з якими

навіть проводять спільні патрулювання території.

31 березня 2022 року агентство AFP із посиланням на неназваного американського військового чиновника повідомило, що російські війська почали виходити із зони Чорнобильської АЕС до Білорусі.

Як згадують очевидці вранці цього дня загарбники озвучили українському персоналу станції свої наміри покинути ЧАЕС і навіть оформили акт, у якому було засвідчено, що з боку адміністрації «об'єкта, який охоронявся» претензій до Росгвардії РФ немає. Як виявляється, понад п'ять тижнів окупанти станцію «охороняли», та ще й так добре, що немає жодних дорікань, не дивлячись на те, що під час виходу військ відбувалось тотальне розграбування приміщень, викрадення техніки та інших цінних речей. Крім того, виходячи з ЧАЕС, окупанти забрали з собою полонених військових Національної гвардії України (всього за деякими даними 169 людей).

Близько 20:00 31 березня російські окупанти повністю залишили територію Чорнобильської АЕС. Шляхи доступу на промисловий майданчик було взято під контроль персоналом станції.

Славутич

Окремої згадки потребують події навколо Славутича – міста-супутника Чорнобильської АЕС. З началом вторгнення Славутич виявився осторонь від основного шляху російського угруповання, яке як вже писалось, перш за все взяло під контроль с. Михайло-Коцюбинське і зайнялось облогою Чернігова.

Місто залишився під контролем місцевої роти територіальної оборони – а це близько 150 бійців з автоматами, двома кулеметами та неозброєним бронетранспортером з місцевої частини НГУ (яку вивели в напрямку Києва на другий день війни). Пізніше зусиллями місцевого військкомату загін був доозброєний РПГ, кількома кулеметами, вдалось перекинути навіть протитанковий комплекс NLAW (щоправда, в кількості одна одиниця).

Один з блокпостів на в'їзді до Славутича після боїв

23 березня росіяни вирішили взяти під контроль і цей населений пункт. Того дня Славутич був неприцільно обстріляний з 120-мм мінометів – судячи з всього цілились у блокпости ТрО, але не попали. Всього за розповідями місцевих росіяни випустили 20-25 мін.

Наступного дня близько 08:00 приблизно 100 бійців тероборони висунулись на оборонний рубіж приблизно в 7 кілометрах від міста, щоб зустріти супротивника. Слід сказати, що з самого початку тероборонцями було вирішено не вести бої в міській забудові, щоб зменшити втрати цивільних і пошкодження будівель.

Зрозуміло що така тактика виявилась провальною. За свідченнями бійців, коли вони почали окопуватися над головою на висоті десь 5 км з'явився розвідувальний дрон. Його намагались поцілити з кулемета, але марно. Цілком закономірно, що через деякий час почався мінометний обстріл – очевидно, що дрон був коректувальником. Вогонь був нещільний і хоча росіянам вдалось знищити пару автівок і мікроавтобус, втрат серед особового складу не було – лише один легкий поранений.

Ситуація змінилась, коли командування групи отримало інформацію, що росіяни почали рух по паралельній лісовій дорозі в 1,5 кілометрах від наших позицій. Почався відступ – місцями навіть хаотичний. У підсумку рота відійшла на околиці міста, зайнявши оборону в районі будівлі закинutoї поліклініки та так званого «Сухого озера». Але в той день росіяни в місто не зайшли.

25 березня тероборона отримала наказ ховати зброю та амуніцію та розходитись по домівкам. Очевидно, що в умовах відсутності протитанкового озброєння (а єдиний NLAW не спрацював через розряджений акумулятор) це було правильне рішення.

26 березня зранку російські війська з бронетехнікою почали заходити в місто, але були зупинені масштабним мітингом місцевих мешканців. На центральну площу вийшло близько 6 тисяч людей (а до війни все населення міста було 25 тисяч), які розгорнули 100 метровий прапор України.

Росіяни під прикриттям вибухових пакетів та стрільби у повітря відійшли на деяку відстань. Як виявилось потім, вони просто зачекали доки люди розійдуться і все ж таки увійшли в місто, при чому на цьому етапі у них був контакт з місцевою владою. В результаті по місту вони провели обшуки – формально шукали зброю, але більше грабували різні матеріальні цінності (частіше всього згадують телефони).

Зранку 27 березня російські військові покинули місто. За цей досить короткий період бойових дій загинуло четверо бійців територіальної оборони – троє застрелені росіянами при різних обставинах, а один помер в лікарні від осколкових поранень, отриманих при мінометному обстрілі.

30 березня після панахиди, яка пройшла у великому Свято-

Іллінському храмі, були поховані Володимир Макарчук, Олександр Зацепін та Сергій Бархатов.

А вже 3 квітня до Славутича увійшли Збройні сили України.

Проукраїнський мітинг в Славутичі, 26 березня 2022 року.

Чернігівщина бореться

Повертаючись к початку березня слід сказати, що паралельно з тим як росіяни намагались брати під контроль комунікації на північному напрямку, вирішуючи питання з переправами, українські військові теж розгортали оборону.

Причому що цікаво відмітити, що для підсилення на Чернігівщину були відтягнуті і підрозділи, які базувались в Сумській області – як мінімум частина 58-ї окремої мотопіхотної бригади імені гетьмана Івана Виговського ЗСУ та 2-й Шосткинський полк Національної гвардії України⁷.

Командир 58-ї ОМПБр полковник Дмитро Кащенко так про це згадував:

«Ми розуміли, що можемо опинитися в оточенні без можливості підвезення боєприпасів і втратити все. Боєприпаси закінчилися б за тиждень, місто було б зруйноване, а далі що робити? Здаватися в полон — не варіант, тому було ухвалено рішення відійти ближче до Чернігова Московською трасою, між Кіптями і Конотопом. Відійшли, стали в обороні, перегрупувалися і почали вести бойові дії у смузї Вертіївка-Ніжин, у тих краях. Від річки Десни до Ніжина, згодом один наш батальйон зайняв Ніжин».

В свою чергу офіцер Нацгвардії Андрій більш детально розповідав в своєму інтерв'ю про Шосткинську бригаду: *«Невдовзі після вторгнення частина військовослужбовців вийшла з пункту постійної дислокації. Я очолював рух колони. Ми їхали годин п'ятнадцять, адже маршрут змінювався залежно від обстановки, поки не опинились у Козельці. Звідти ми розосередились по блокпостах у Чернігівській області».*

Тим часом російські військові з величезними втратами як від вогню артилерії, так і ударів ракетами «Точка-У» змогли навести переправу через Десну в районі Шестовиці, звідки почали наступ у напрямку Чернігова, перерізавши трасу Чернігів – Київ.

3 березня росіяни увійшли в Ягідне, а звідки намагались
7 Розгорнутий у бригаду після початку повномасштабного російського вторгнення

атакувати селище Количівка, яке є останнім населеним пунктом перед Черніговом на київській трасі.

Залишки російської техніки. Чернігівщина, травень 2022 р.

Перший бій тут відбувся 7 березня. Ось як про це згадував один з бійців Шосткинської бригади Артур:

«Це було село Количівка. Там стояв наш блокпост, і він був крайній під Черніговом. Сьомого березня ми прийняли бій і розбили колону російської техніки. Перед цим по нас працювала їхня артилерія, потім міномети та танки. Вони думали, що особового складу вже не лишилося після такого обстрілу. Далі вони вирушили колоною по центральній дорозі до Чернігова. Але ми їх вже чекали та зайняли свої позиції.

Мій гранатометний розрахунок був першим, хто цю колону зустрів. Ми раніше з хлопцями добре відпрацювали алгоритм входження колони. Наша схема спрацювала.

Мені пощастило з першого пострілу РПГ-7В влучити у відсік, де у танка пальне. Потім інші були влучні постріли, адже бій вівся на невеликій відстані і я це бачив особисто. Особовий склад противника почав виходити з техніки, а далі хлопці їх просто знищували.

В одній з підбитих БМП вони [росіяни – прим. М.Ж] всі так і лишилися, ми потім бачили їхні тіла. Класно по них працювали

танкісти Збройних сил.

Росіяни побачили, що з ними буде, і тому більше не наважувались настільки агресивно прориватись через наш блокпост, і тому потім били лише здалека».

Одночасно з такими серйозними сутичками по всій області почалось справжнє полювання на колони постачання росіян. Причому в цих діях взяли участь дуже різноманітні сили. Так, беззбройні селяни просто блокували нечисленні дороги. Типовий приклад події в Нових Боровичах 28 лютого, коли в результаті завалу, зробленого місцевими патріотами, ворожий бензовоз втратив кермування та зіштовхнувся з деревом. Ще більше шкоди нанесли мобільні групи бійців територіальної оборони - перш за все в районі Срібного, Ніжина та Прилук.

Нові Боровичи, початок березня 2022 р.

Однак найбільш ефективними виявились дії спецпризначенців різного ґатунку. Так, автору відомо, що в області діяли зведені групи 3-го, 8-го полків ССО, 73-го морського центру спеціальних операцій імені кошового отамана Антіна Головатого, а також групи з місцевих добровольців з відповідним досвідом і спецпризначенці НГУ. Один з бійців останніх згадував: *«Нашою задачею була розвідка місцевості. Вогневих контактів ми уникали, бо виконували завдання у тилу*

противника. Ми проводили рейдові дії по лісах, лугах, населених пунктах, шукали скупчення техніки та особового складу противника та передавали їхні координати нашій артилерії».

Саме коректування вогню артилерії, яка була зосереджена в Чернігові і околицях, було ледь не найважливішим завданням для всіх «спеців». І доречі найбільш ефективним, адже по противнику працювали не тільки 122-мм САУ 2С1 «Гвоздика» та РСЗВ БМ-21 «Град» (бригадна артилерія 1-ї танкової та 58-ї мотопіхотної), але й більш потужна зброя, яка знаходилась у оперативному підпорядкуванні Генерального штабу ЗСУ – оперативно-тактичні ракетні комплекси «Точка-У» та 203-мм САУ «Піон». І результати були – так, вогнем артилерії 25 березня був знищений склад боєприпасів російської армії у Вишневому, пожежа тривала п'ять годин.

На місцях боїв дуже багато знищеної ворожої техніки

Ще одним вузьким містом для росіян стали переправи, які знаходились під постійним вогневим впливом оборонців Чернігова. Той же Каченко так про це згадував: *«Перед переднім краєм бригади в Макошиному росіяни спробували налагодити переправу, навіть переправилася була одна колона. Але тут добре спрацювали бригадні артилеристи і переправу рознесли».*

Усього таких спроб було чотири. Зрештою, цю переправу остаточно знищили ствольною артилерією, і росіяни перестали

переправлятися. До того ж потрібно було не лише саму переправу знищити, а й накрити райони зосередження перед переправою. Для цього розвідники висувалися кілометрів за десять в тил ворога, виявляли місця збору колон. Потім артилерія відпрацьовувала по них. У результаті після влучних ударів артилерії по районах зосередження і переправ частину понтонів було розбито, частину позносило швидкою течією Десни».

Повернення прикордонників Чернігівщини

З середини березня сили оборони Чернігова на деяких напрямках від оборони перейшли до наступу. Вже 10 березня згідно офіційним зведенням Генерального штабу ЗСУ українським військовим вдалось звільнити населений пункт Бакланова Муравійка, досить запеклі бої розгорнулись за Лукашівку. Росіяни відповіли масованим артилерійським вогнем по Ніжину та Чернігову з використанням важких РСЗВ БМ-27 «Ураган».

Одночасно наприкінці березня став розгортатися наступ зі сторони Києва. Одним з перших населених пунктів, який був звільнений на території Чернігівської області, стала Нова Басань. Втікаючи звідти, росіяни покинули багато військової техніки й навіть трупи своїх убитих товаришів по службі. Так, відомо про кілька

трофейних бронетранспортерів БТР-82А, а також про як мінімум один танк Т-72Б3.

У ніч з 1 на 2 квітня частини 35-ї та 36-ї армій РФ повністю залишили свої позиції на північ від Києва й відступили на територію Білорусі. Таким чином, Київську область звільнили, далі була Чернігівська та Сумська області.

Наслідки окупації

Після того, як росіяни відійшли українці побачили сотні покинутих бойових машин, стільки ж трупів російських солдатів, масштабно понищені містечка та села на північний захід від Києва – так, Ірпінь та Буча зруйновано на дві третини і вони непридатні для проживання. А ще - наслідки масових розстрілів цивільного населення. Станом на початок травня 2022 року уже знайдено 410 убитих – у більшості руки зв'язані, єдиний постріл у голову. На території Чернігівської області офіційно загинуло 432 цивільні особи, ще 609 людей зазнали поранень.

Могили вбитих росіянами місцевих мешканців. с. Старий Буків

Звісно ж в Москві були «здивовані» й одразу ж відкинули будь-яку відповідальність за вбивство цивільних. Офіційні особи наполягають (в тому числі і на міжнародному рівні), що російські війська відступили з Бучі ще 31 березня, а тому всі жертви – включно з цивільними, з руками зв'язаними за спинами й застреленими в голову трапилися десь між 1 та 3 квітня – і звісно внаслідок артилерійських обстрілів ЗСУ.

Стало відомо, що творили росіяни в окупованих селах Чернігівської області. Символом стала трагедія села Ягідне, де окупанти, які зайшли 3 березня та зачинили усіх 350 мешканців та гостей села у маленькому підвалі місцевої школи.

В цьому приміщенні без вентиляції, туалетів та світла людей протримали 27 днів. Ось що згадувала волонтерка Світлана Баранова зі Славутича, яка через обстріли змушена була зупинитися у селі Ягідне: *«Орки відкривали двері о 7 ранку, щоб ми сходили в туалет. І то не завжди. Були дні, коли ми сиділи замкнені по дві доби і більше.*

Старі люди ходили в туалет під себе. І це нічим було прибрати, воно смерділо, засихало... Для решти виділили чотири відра. Але ж цього мало для понад трьох сотень людей. Витяжок у підвалі не було, стояв жахливий сморід. Люди не витримували і помирали від нестачі кисню».

В той же час росіяни масово розстрілювали в селі чоловіків: *«Одного чоловіка застрелили, коли той вийшов у камуфляжних штанях. Другий не захотів віддавати мобільного. Третій спитав, навіщо вони [росіяни – Прим. М.Ж.] сюди прийшли. Ще одного вбили, прочитавши його переписку зі знайомими про війну. Звичайна переписка, таке кожен із нас писав рідним та знайомим».*

26-річна місцева мешканка Анна Янко: *«Кількох чоловіків убили – двох братів, про яких дізнались, що допомагають ЗСУ. Одного чоловіка прив'язали до дерева – і він довго сидів із зав'язаними очима. Пізніше знайшли його могилу за школою. А все тому, що побачили його листування з кумом, який захищав Чернігів. Одного хлопця вбили, бо вийшов до них і запитав, чого сюди приперлися, а потім крикнув: «Слава Україні!».*

Пізніше в селі познаходили трупи в погребях і в машинах. Невідомо, скільки людей загинуло. Але не менше 20. Для села із 400 жителями це дуже багато».

Є вбиті і в інших громадах. Так, під час окупації населених пунктів Михайло-Коцюбинської територіальної громади загинуло 8 осіб, 5 з них розстріляли російські військові, офіційно 7 загиблих в селі Іванівка під Черніговом.

* * *

Після повного відходу російських військ із зони на захід від Дніпра в північних та північно-західних околицях Києва й також виходом українських частин на кордон із Білоруссю, боротьба на цьому напрямку закінчилася. Відновлення та відбудова цих територій, напевне, займе наступних десять років (або ще й довше)...

Біографії військових лідерів, які очолювали оборону Чернігівщини 24.02.22 – 01.04.22

генерал-майор Віктор Дмитрович Ніколюк

Народився 19 жовтня 1975 року у селі Шишкине Кіровоградської області. У 1992 році закінчив місцеву школу, а 1996 року - Харківське гвардійське вище командне танкове училище, 2007 року — Національний університет оборони України імені Івана Черняховського.

Під час служби у лавах Збройних Сил України командував розвідувальною ротою, танковим батальйоном, навчальним механізованим полком. Потому — був начальником штабу 92-ї окремої механізованої бригади, а згодом — її командиром. Пройшов бойовий шлях на Донбасі починаючи з весни 2014 року.

Під час бою в районі населеного пункту Трьохізбенка Луганської області 3 листопада 2015 року Віктор Дмитрович дістав поранення, але невдовзі повернувся до строю. Відзначений багатьма державними та

відомчими нагородами, серед яких — ордени Богдана Хмельницького III ступеня та Данила Галицького.

У березні 2017 року полковник Віктор Ніколюк був призначений начальником 169-го навчального центру Сухопутних військ ЗСУ «Десна», а в грудні 2018 року йому вручили генеральські погони.

У жовтні 2021 року генерал-майор Ніколюк був призначений командувачем військ оперативного командування «Північ».

За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету й територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі Указом Президента України № 122/2022 від 10 березня 2022 року генерал-майору Ніколюку Віктору Дмитровичу присвоєно звання Герой України з врученням ордена «Золота Зірка».

полковник Леонід Олексійович Хода

Народився 29 серпня 1975 року. До 2020 року — заступник командира 128-ї окремої гірсько-штурмової Закарпатської бригади.

З 19 вересня 2020 року — командир 1-ї окремої танкової Сіверської бригади. За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету й територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі Указом Президента України № 122/2022 від 10 березня 2022 року йому присвоєно звання Герой України з врученням ордена «Золота Зірка».

полковник Дмитро Валерійович Кащенко

Народився 24 серпня 1980 року у селищі Царичанка Дніпропетровської області. У 1997 року закінчив Царичанську середню школу із золотою медаллю, 2001-го — Харківський інститут танкових військ з відзнакою. Після випуску направлений для проходження служби в 87-й танковий полк 93-ї механізованої дивізії. Проходив службу на посадах: командир взводу, командир роти, начальник

штабу — перший заступник командира батальйону, командир батальйону.

Брав участь в боях на Донбасі на 2014 – 2015 роках в якості командира танкового батальйону 93-ї окремої механізованої бригади. 21 жовтня 2014 року під час підготовки до виходу колони 79-ї окремої десантно-штурмової бригади до Донецького аеропорту для ротації підполковник Дмитро Кащенко зазнав другого тяжкого поранення. Був евакуйований спочатку до військового шпиталю м. Дніпро а згодом переведений до 2-го неврологічного відділення лікарні ім. Мечникова

У вересні 2015-го року вступив до Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, який закінчив у березні 2017 року. Призначений заступником командира 17-ї окремої танкової бригади.

Від вересня 2019 року - командир 58-ї окремої мотопіхотної бригади.

15 квітня 2022 року у щоденному зверненні Президент України Володимир Зеленський повідомив про присвоєння Дмитру Кащенку звання Героя України за особистий приклад героїзму, яким надихає товаришів по службі, за надзвичайно ефективні бойові дії та конкретні й дуже важливі результати для збереження позицій нашої армії та вигнання окупантів.

Зміст

Вступ	3
Сили та плани протиборчих сторін	4
Перші дні	8
Хроніка війни	13
Рейд на Бровари	46
Радіоактивні канікули	48
Славутич	52
Чернігівщина бореться	55
Наслідки окупації	61
Біографії військових лідерів, які очолювали оборону Чернігівщини	64

Вся інформація, фотографії та особисті дані, використані в роботі, отримані виключно з відкритих джерел.

Автор хоче подякувати всім, хто чим іншим чином сприяв появі на світ цього видання. Насамперед це колеги по Чернігівському історичному музею, які надали фото та трофейні матеріали.

Не зупиняюся також дякувати всім захисникам міста Чернігів, які змогли його відстояти. Ну і звичайно велике спасибі дружині, яка вже другу війну (вірніше одну довгу) є моїм янголом-рятівником.